

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU  
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Danijela Janiček

**ULOGA ODGOJITELJA U PROMICANJU MIRA I TOLERANCIJE**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, rujan 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU  
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU  
Sveučilišni diplomski studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

ULOGA ODGOJITELJA U PROMICANJU MIRA I TOLERANCIJE  
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Etika učiteljskog poziva

Mentor: Doc. dr. sc. Hrvoje Volner

Student: Danijela Janiček

Matični broj: 2787

Osijek, rujan 2016.

## SADRŽAJ

UVOD .....	2
1. DJEČJA PRAVA U DJEČJEM VRTIĆU .....	3
1.1. Konvencija o pravima djeteta .....	4
1.2. Prava djeteta u sustavu predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj .....	7
1.3. Uloga odgojitelja u promicanju dječjih prava .....	9
2. NASILJE MEĐU DJECOM .....	11
2.1. Oblici nasilja.....	12
2.2. Kako prepoznati nasilnika .....	12
2.3. Žrtve nasilništva .....	14
2.4. Uloga odgojitelja u prevenciji nasilja .....	14
3. TOLERANCIJA .....	16
3.1. Tolerancija kroz stoljeća.....	17
3.2. Netolerancija.....	18
3.3. Uloga odgojitelja u učenju i poticanju tolerancije .....	19
3.4. Od tolerancije do prihvatanja različitosti .....	21
4. PARTNERSTVO S RODITELJIMA .....	21
5. KREATIVNE RADIONICE ZA PROMICANJE MIRA I TOLERANCIJE.....	24
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA .....	25
7. REZULTATI ISTRAŽIVNJA I INTERPRETACIJA .....	25
ZAKLJUČAK .....	30
LITERATURA.....	31
PRILOZI.....	33

## SAŽETAK

*Prava čovjeka su temeljene vrijednosti koje se trebaju jamčiti svakom pojedincu pa tako i djetetu. Također, poštivanje prava čovjeka je temelj slobode, jednakosti, društvene pravde, demokracije i mira. Prije negoli se odgojitelji počnu zalagati za zaštitu i promicanje prava djeteta, prije svega moraju razumjeti zašto je to važno. Pravilno odabran način odgojnog i obrazovnog rada temelj je dolaženja do spoznaje o važnosti humanih i moralnih vrednota. Odgoj i obrazovanje za prava djeteta ima za cilj osposobiti djecu za aktivno sudjelovanje u procesima koji utječu na njihov razvoj, kvalitetu života i budućnost. O nasilju među djecom možemo govoriti kada jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može braniti. Napominje se kako je za sprječavanje pojave nasilja među djecom u dječjem vrtiću važno ostvariti dobru komunikaciju odgojitelja, stručnih suradnika, roditelja i djece. Tolerancija je stav prema kojem u zajedničkom životu valja otprijeti štetu što ju pojedincu ili grupi nanose drugi pojedinci ili grupe djelovanjem ili iskazanim mišljenjem i, u ime viših svrha zajedničkog življenja, odustati od inače bliskijeg nasilnog onemogućavanja štetočiniteljskog mišljenja ili djelovanja. U sklopu diplomskog rada provedeno je istraživanje o informiranosti odgojitelja o dječjim pravima, prevenciji nasilja i promicanju tolerantnog ponašanja gdje su anketnim upitnikom prikupljeni i interpretirani podatci.*

**Ključne riječi:** dječja prava, nasilje, tolerancija, partnerstvo, odgojitelji, roditelji.

## UVOD

Odgojitelji imaju veliku ulogu u odgoju i obrazovanju djece. Kako bi stekli određena znanja i vještine, odgojitelji se kontinuirano trebaju stručno usavršavati i usvajati nova znanja. Kako bi poticali djecu i promicali njihovo znanje u usvajanju temeljnih ljudskih vrijednosti za mir te učenju toleranciji, odgojitelji i sami trebaju biti kompetenti. Djecu trebaju smatrati inteligentnim i razboritim osobama, što se treba odražavati u svakom segmentu njihova odgojno – obrazovnog rada.

Kultura mira počiva na odgoju i obrazovanju koji su temeljeni na vrijednostima mira, suradnje, tolerancije, nenasilja, demokracije i zaštite ljudskih prava. Temeljem navedenoga kako bi odgojitelji promicali mir i toleranciju i sami trebaju biti osviještene i tolerantne osobe. Odgojitelj treba znati prepoznati znakove nasilja i netolerancije. U svom radu osvrćem se na dječja prava, nasilje i toleranciju koja su u današnje vrijeme veliki problem društva. Kako bi odgojitelj mogao promicati mir, potrebno je da poštuje osnovna ljudska, odnosno dječja prava. Treba znati da svako dijete ima svoja prava te isto to i poštivati. Dijete od najranije dobi, kada može shvatiti, treba znati koja su njegova prava te smatram da navedeno može naučiti kako u obiteljskom domu tako i u dječjem vrtiću. Drugi problem koji se pojavljuje među djecom je i nasilje. Ono ne uključuje nužno fizički napad. Mala je vjerojatnost da će u dječjem vrtiću doći do fizičkog nasilja, što ipak nije sasvim isključeno. Većinom se radi o verbalnom nasilju, koje uključuje pogrdne riječi, ogovaranje, izostavljanje/odbacivanje djeteta iz grupe. Možemo reći da je kod djevojčica više izraženo verbalno nasilje, a kod dječaka fizičko. Slijedom navedenoga, odgojitelji su posrednici u uspostavljanju mira te s djecom mogu doći do zajedničkog rješenja.

U nastavku rada osvrnula sam se i na temu tolerancije. S obzirom na to da u dječjem vrtiću dolaze djeca iz različite kulture, druge rase, drugačijeg odgoja i, općenito možemo reći, da nitko nije jednak, djeca se trebaju naučiti tolerantnom ponašanju i prihvaćati svako dijete, svaku osobu, bez obzira na „različitost“. Budući da se radi o djeci, smatram da odgojitelji mogu promicati mir i toleranciju pomoću raznih radionica i aktivnosti kojima mogu djecu osvijestiti i naučiti što je mir, kakve su posljedice nasilja te što znači biti tolerantan.

Zadnje, ali ne manje važno, je i partnerstvo odgojitelja s roditeljima. U suradnji s roditeljima, odgojitelji dobivaju informacije o djeci, ali i obrnuto te na taj način mogu spriječiti ili pronaći zajedničko rješenje za bilo koji problem. Time mogu omogućiti djetetu kvalitetan program učenja i u dječjem vrtiću, ali i u obiteljskom domu.

## 1. DJEČJA PRAVA U DJEČJEM VRTIĆU

Prava čovjeka polaze od prirodnih, urođenih, nezastarivih, neotuđivih prava svakog čovjeka (Prpić, Puhovski, Uzelac, 1990.). Prava čovjeka su temeljene vrijednosti koje se trebaju jamčiti svakom pojedincu pa tako i djetetu. Također, poštivanje prava čovjeka je temelj slobode, jednakosti, društvene pravde, demokracije i mira (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Obzirom da su ljudska prava dio cjelokupnog života svakog pojedinca, njihovo je ugrožavanje u korijenu svih problema s kojima se danas suočava suvremeni svijet poput nasilja, siromaštva, globalizacije, pitanja okoliša, ekonomske nejednakosti i nezakonitosti, pa do sukoba i ratova (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Ljudska prava mogu se podijeliti u tri temeljne kategorije ili generacije prava:

1. „Generacija prava (prava slobode) uključuje građanska i politička prava kao što su pravo na život, pravo na slobodu izražavanja, udruživanja te sudjelovanje u političkom životu društva.“ (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 22).
2. „Generacija prava (prava jednakopravnosti) uključuje socijalna, ekonomska i kulturna prava kao što su pravo na odgovarajući standard življenja, pravo na rad, zdravlje i obrazovanje.“ (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 22).
3. „Generacija prava (prava solidarnosti) odnose se na kolektivna prava u društvu i podrazumijevaju solidarnost s budućim generacijama. Ta su prava još uvijek u fazi prepoznavanja, kao npr. pravo na mir, zdravo okruženje, održivi razvoj i sl.“ (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 22).

„Neotuđivo je pravo čovjeka na život, slobodu i sigurnost bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno podrijetlo“ (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 22). Slijedom navedenoga, osim što svaki pojedinac ima svoja temeljna prava, on mora poštivati i uvažavati prava drugog pojedinca.

Odredbe o zaštiti prava mogu se pronaći već u nekim dokumentima od 17. st., poput *Petition of Right* (1628.) i *Habeas Corpus Act* (1679.). U punom smislu prava čovjeka postaju značajna u 18. st. Među prvim dokumentima nalazi se *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina* (1789.), a najpoznatiji dokument kojim se proklamiraju temeljna prava čovjeka jest *Opća deklaracija o ljudskim pravima* (Prpić, Puhovski, Uzelac, 1990.). Budući da su u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima*, prava djeteta tek naznačena, pristupilo se izradi novog

dokumenta gdje će težište biti na pravima djeteta. Tako je nastala *Deklaracija o pravima djeteta*, usvojena na Općoj skupštini *Ujedinjenih naroda* 1959. godine, kao samostalni međunarodni dokument koji isključivo govori o pravima djeteta (Kopić, Korajac, 2010.). Važno je napomenuti kako su iz *Deklaracije o pravima djeteta* proizašli mnogi drugi dokumenti koji se odnose na prava djeteta, a najznačajnija je *Konvencija o pravima djeteta*.

### **1.1. Konvencija o pravima djeteta**

*Konvencija o pravima djeteta* sadrži univerzalne standarde koje država stranka konvencije treba jamčiti svakom djetetu. Govori se o obvezama odraslih u odnosu prema djetetu, kao i o obvezama brojnih društvenih čimbenika glede zaštite djeteta. Ovaj dokument obvezuje i daje aktivnu ulogu svim čimbenicima koji pridonose zaštiti prava djeteta. Zajedno trebaju omogućiti optimalan djetetov razvoj i istodobno ga naučiti kako da štiti vlastita i tuđa prava. Države koje su potpisale Konvenciju moraju izvršavati svoje obveze na način da osiguravaju zdravstvenu zaštitu ili pružaju obrazovanje djeci, zatim davati podršku roditeljima u obnašanju roditeljske uloge (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.) Svaka država podnosi redovita i dodatna izvješća o stanju dječjih prava na njezinom području. Svako takvo izvješće može biti znak za uzbunu i širu društvenu i međunarodnu pomoć ili uzor kako dječja prava treba promicati i štititi (Kopić, Korajac, 2010.).

*Konvencija o pravima djeteta* je jedinstvena, jer je:

- Sveobuhvatna i jedina osigurava građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djeteta.
- Univerzalna, te se primjenjuje na svu djecu, u svim situacijama, u praktički čitavoj zajednici naroda.
- Bezuvjetna, te zahtijeva i od vlada koje imaju na raspolaganju slabe izvore sredstava da poduzmu aktivnosti vezane uz zaštitu prava djeteta.
- Holistička, što znači da zagovara gledište da su sva prava temeljna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

Odbor za prava djeteta UN-a, identificirao je četiri načela, odnosno prava na kojima se temelje sva ostala prava sadržana u *Konvenciji o pravima djeteta*:

- Načelo nediskriminacije prema kojem djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju

„ neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika ".

- Načelo prema kojem svako dijete ima pravo na život i razvoj (tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni).
- Načelo najboljeg interesa djeteta zahtijeva da se pri donošenju odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, ima na umu kriterij dobrobiti djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donose roditelji.
- Načelo slobode iznošenja mišljenja temelji se na postavci da se djetetu mora omogućiti da aktivno sudjeluje u rješavanju svih pitanja koja utječu na njegov život i dopustiti mu slobodu izražavanja mišljenja. Djeca imaju pravo izreći svoja gledišta, koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir u skladu s dobi djeteta (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

Prema *Konvenciji* svako dijete ima pravo:

- na život;
- na ime, državljanstvo i znati tko su mu roditelji;
- zaštitu osobnog identiteta; živjeti sa svojim roditeljima ukoliko to nije u suprotnosti s najboljim interesom djeteta;
- kontaktirati s oba roditelja ukoliko oni žive odvojeno;
- napustiti zemlju ili ući u zemlju radi sjedinjenja s obitelji;
- biti zaštićeno od protuzakonitog preseljenja ili odvođenja u inozemstvo;
- izraziti svoje mišljenje u slučajevima koji se na njega odnose i pravo na uvažavanje tog mišljenja od strane drugih;
- na slobodu izražavanja, traženja, primanja i davanja informacija;
- na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi;
- na udruživanja i mirna okupljanja;
- biti zaštićen od samovoljnog ili nezakonitog miješanja u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku;



- na slobodan pristup obavijestima i materijalima iz različitih izvora te biti zaštićen od štetnih obavijesti i materijala;
- biti odgajan od oba roditelja, uz podršku države obitelji da što uspješnije izvrši svoju odgojnu funkciju; biti zaštićen od svih oblika nasilja od strane roditelja ili neke druge osobe;
- biti posebno zaštićeno ukoliko nema obitelj;
- da se u postupku usvojenja vodi računa o njegovim najboljim interesima;
- na posebnu zaštitu ukoliko je izbjeglica;
- ukoliko je dijete s poteškoćama u razvoju, na potpuni i dostojan život, u uvjetima koji omogućuju njegovo dostojanstvo i olakšavaju njegovo sudjelovanje u društvu;
- na najviše moguće zdravstvene standarde i olakšice u liječenju;
- ukoliko je smješteno u ustanovu radi zbrinjavanja, na povremeni nadzor takvog zbrinjavanja;
- na povlastice iz socijalne sigurnosti;
- na životni standard primjeren djetetovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, ćudorednom i društvenom razvoju;
- na obrazovanje, uključujući besplatno osnovno obrazovanje;
- na obrazovanje koje ga priprema za aktivnog, odgovornog građanina u slobodnom društvu, gdje se poštuju drugi i prirodni okoliš;
- ukoliko je pripadnik manjine, na vlastitu kulturu, ispovijedanje vjeroispovijedi i vlastiti jezik;
- na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju, kulturne i umjetničke aktivnosti;
- na zaštitu od gospodarskog izrabljivanja i od obavljanja bilo kakvog posla koji bi bio opasan ili bi ometao djetetovo obrazovanje, bio štetan po zdravlje ili tjelesni, duševni, duhovni ili društveni razvoj;
- na zaštitu od nezakonite uporabe narkotika kao i uporabu djece u nezakonitoj proizvodnji i trgovini takvim tvarima;
- na zaštitu od svih oblika spolnog iskorištavanja i spolne zloporabe;
- na zaštitu od prisilnog odvođenja, prodaje ili trgovine djecom;
- na zaštitu od svih drugih oblika izrabljivanja koji idu na štetu djeteta;

- biti zaštićeno od mučenja ili drugih ponižavajućih postupaka. Dijete kojem je oduzeta sloboda neće biti smješteno zajedno s odraslima, osuđeno na smrt ili doživotnu robiju te će im se omogućiti kontakti s obitelji;
- biti zaštićeno od sudjelovanja u neprijateljstvima i novačenja u oružane postrojbe ukoliko su mlađa od 15 godina;
- na odgovarajuću rehabilitaciju u cilju promicanja tjelesnog i duševnog oporavka ukoliko je bilo žrtva bilo kojeg oblika zanemarivanja, izrabljivanja ili zloporabe, mučenja ili kažnjavanja;
- ukoliko se ogriješilo o zakon, na postupak koji promiče njegov osjećaj dostojanstva i vrijednosti i koji mu pomaže ponovno uključivanje društvenu zajednicu;
- znati svoja prava (Maleš, Milanović, Stričević, 2003, 28).

Dokumenti o pravima djece nastoje osigurati bolje životne uvjete i veća prava u društvu, no činjenica je da je veliki broj djece u svijetu izložen opasnostima koje ugrožavaju njihovo odrastanje i razvoj. Djeca su većinom žrtve rata i nasilja, rasne diskriminacije, agresije i raznih drugih oblika povrede njihovih prava. Iz toga proizlazi neslaganje prava koja su osigurana djetetu u dokumentima i stvarnih prava koja ono ima u društvu (Kopić, Korajac, 2003.).

## **1.2. Prava djeteta u sustavu predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj**

Samim činom potpisivanja *Konvencije o pravima djeteta* Republika Hrvatska dobila je kvalitetan međunarodni pravni akt na osnovi kojeg može zakonski djelovati prema subjektima koji krše zajamčena prava djeteta. Dijete mora dobro poznavati koja su to njegova prava, kako ih može ostvariti te kome se može obratiti za pomoć (Vejić, 2005.). Prema *Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi* predškolski programi ostvaruju se u dječjim vrtićima i ustanovama kojima je predškolski odgoj dodatna djelatnost, kao npr. osnovne škole, vjerske zajednice, udruge građana, udruge etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina, zdravstvene ustanove, ustanove socijalne skrbi, ustanove u kulturi, sportske organizacije, trgovačka društva, te druge pravne i fizičke osobe. Predškolski programi u Republici Hrvatskoj određeni su humanističko – razvojnom koncepcijom izvanobiteljskog odgoja i obrazovanja predškolske djece, temeljenoj na ideji humanizma i suvremenim znanstvenim spoznajama o osobitostima i

zakonitostima razvoja djeteta predškolske dobi. U njoj je promovirana ideja o vrijednosti demokratskih odnosa među ljudima s kojima se dijete susreće u svom okruženju (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Također, trebamo spomenuti i odredbe koje se propisuju državno pedagoškim standardom. Tim stručnjaka dječjeg vrtića donosi program prilagođen za svako dijete oslanjajući se na njegove sposobnosti, potrebe i interese te ih uključuje u redovite, posebne i alternativne programe (Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, 2008).

Djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja regulira više zakonskih stručno – konceptijskih dokumenata, među kojima su najvažniji:

- 1) Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi;
- 2) Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi;
- 3) Zakon o ustanovama;
- 4) Odluka elementima standarda društvene brige o djeci predškolske dobi;
- 5) Standardi za djecu s teškoćama u razvoju;
- 6) Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima;
- 7) Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe;

Uz te osnovne dokumente usvojeni su i podzakonski akti:

- Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću;
- Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima;
- Pravilnik o pedagoškoj dokumentaciji predškolske ustanove (Maleš, Milanović, Stričević, 41).

Navedeni dokumenti omogućuju razvoj programa za djecu prema potrebama djece i roditelja, a obvezuju na povoljne stručne uvjete glede stručnih djelatnika – odgojitelja, stručnih suradnika, više medicinske sestre kao zdravstvenog voditelja i ravnatelja. Oni obvezuju na stalno unapređivanje odgojno-obrazovnog procesa u interdisciplinarnom pristupu poticanja i praćenja razvoja sve djece, a posebno djece s posebnim potrebama. Tim se dokumentima obvezuje i lokalna samouprava na uvažavanje prava i potreba djece i roditelja osnivanjem vrtića i uvođenjem odgovarajućih programa te na sudjelovanje u cijeni programa.

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da zakonska regulativa koja se odnosi na sustav predškolskog odgoja vodi računa o zaštiti prava djeteta prema *Konvenciji o pravima djeteta*, te obuhvaća sve četiri grupe prava (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

Važno je napomenuti kako je sustav predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj prihvaćen kao prva razina odgojno-obrazovnog sustava, a provodi se za djecu u dobi od navršenih 6 mjeseci do polaska u školu. Prilikom izrade *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava* pozornost posveti i sustavu predškolskog odgoja. *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava* Vlada Republike Hrvatske usvojila je krajem 1999. godine i tada postaje obvezni dio odgojno-obrazovnog djelovanja unutar sustava odgoja i obrazovanja. Poštivanje prava djeteta i odgoj za ljudska prava mogu stvoriti uvjete u kojima su zadovoljene djetetove primarne potrebe, a samo dijete čije su primarne potrebe zadovoljene može se skladno i uspješno razvijati (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Bitno je da se oblikovanje uloge odgojitelja temelji na uvjerenju da mišljenje djece, čak i kada se razlikuje od mišljenja odraslih, može biti temeljeno na jednako opravdanim razlozima i predstavljati podlogu za prosuđivanje jednako vrijednih stajališta (Slunjski, Petrović-Sočo, 2011.).

### **1.3. Uloga odgojitelja u promicanju dječjih prava**

Biti odgojitelj profesionalna je uloga koja se odvija kroz odgojiteljev odnos s djetetom i njegovim roditeljima. O njemu u velikoj mjeri ovisi kvaliteta življenja u ustanovi. Odgojitelj se treba neprestano stručno usavršavati, ali i razvijati kao osoba kroz cjeloživotno učenje.

Odgoj za ljudska prava provodi se na tri tazine:

- Cjelokupno ozračje u dječjem vrtiću čine odnosi: između djece, djece i odgojitelja te drugog osoblja u ustanovi, između osoblja i roditelja te cjelokupni institucionalni kontekst. Poželjna ozračja su ona u kojem dijete osjeća sigurnost, dobrodošlicu, toplinu, zadovoljstvo, razumijevanje, prijateljstvo, solidarnost, u kojem se dijete osjeća slobodnim iznijeti svoje mišljenje, brige, stavove, u kojem se poštuju i njeguju različitosti i u kojem se problemi rješavaju na konstruktivan način, uz odsutnost tjelesnih kazni, agresivnosti i nasilja;
- Svakodnevne životne situacije pomažu djetetu da zadovoljava svoje osnovne biološke, socijalne, intelektualne, emocionalne i druge potrebe u zajednici i uči to činiti na društveno prihvatljiv način;

- Planski stvorene situacije u dječjem vrtiću su one koje se organiziraju s ciljem usvajanja elementarnih znanja, stjecanja vještina, razvijanja stavova i poticanja socijalno prihvatljivog ponašanja (Mlinarević, Marušić, 2005.).

Prije negoli se odgojitelji počnu zalagati za zaštitu i promicanje prava djeteta, prije svega moraju razumjeti zašto je to važno. Pravilno odabran način odgojnog i obrazovnog rada temelj je dolaska do spoznaje o važnosti humanih i moralnih vrednota. Odgoj i obrazovanje za prava djeteta ima za cilj osposobiti djecu za aktivno sudjelovanje u procesima koji utječu na njihov razvoj, kvalitetu života i budućnost. U radu je važno krenuti od djetetova iskustva o različitim pravima djeteta, a na to nastavljati s primjerima života djece u drugim sredinama i zemljama svijeta (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Važni su odgojiteljevi kapaciteti za prihvaćanje djetetove osobnosti, to jest s koliko će susosjećanja i razumijevanja odgojitelj pristupiti djetetovu strahu od odvajanja od majke, strahu od nepoznatog te s koliko će osobnog zalaganja graditi s djetetom odnose privrženosti i povjerenja. Odgojiteljeva znanja i vještine važniji su što je dijete mlađe, odnosno, što je ovisnije o starijima. Tek ako razumije što djetetu treba da bi bilo zadovoljno, sigurno i prihvaćeno te ima li vještine kojima će to spretno i na vrijeme obaviti, odgojitelj će sebi osloboditi vrijeme za rad na poticanju djetetova razvoja, a djetetu omogućiti stanje u kojem će primati izvanjske poticaje. Odgojitelj treba upoznati roditelje s ciljevima, zadaćama i sadržajima rada u području učenja o pravima djeteta, savjetovati ih kako da se odnose prema novim iskustvima i porukama koje će dijete iz vrtića donijeti kući. Kao pomagač u igri, učenju i razvoju djeteta odgovoran je za stvaranje situacija učenja u kojima će dijete optimalno razviti svoje sposobnosti i osjećati se kao dio zajednice. Svojim bi osobnim i profesionalnim primjerom trebao pokazivati da prihvaća dijete i roditelje sa svim njihovim različitostima. Takve zahtjeve može ostvarivati odgojitelj koji visoko cijeni autonomiju kao vrijednost, koji posjeduje visoku razinu stručne kompetencije, a njegujući osobnost svakog djeteta, on mijenja i vlastiti stil i strategije odgojno-obrazovnoga rada.

U odgojnom radu za poticanje dječjih prava, odgojitelj ima pravo na intervencije u slučaju da primijeti da su neka od djetetovih prava ugrožena, informaciju od roditelja o djetetu, izražavanje vlastitih potreba, partnerstvo s djetetom, suradnju sa sustručnjacima u obrani prava djeteta, stručno usavršavanje u području ljudskih prava i profesionalno napredovanje (Mlinarević, Marušić, 2005.). Iz svega navedenoga, možemo zaključiti da u društvu u kojem prevladava briga za djecu, gdje se svakom djetetu pružaju mogućnosti da razvije svoje

potencijale i gdje svako dijete uživa svoja prava i uči se odgovornosti u odnosu na prava drugih na dobrom je putu izgradnje društva u kojem je čovjek najviša vrijednost. Slijedom navedenoga, možemo reći da je uživanje dječjih prava temelj uživanja ljudskih prava i najbolji put koji vodi izgradnji svijeta demokracije i mira (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

## **2. NASILJE MEĐU DJECOM**

O nasilju među djecom možemo govoriti kada jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može braniti. Može imati oblik prijetnji, tjelesnih ozljeda, odbacivanja, ruganja, zadirkivanja, ogovaranja, otuđenja stvari. Nasilje među djecom može biti izravno i neizravno:

- izravno nasilništvo uključuje: ruganje, ponižavanje, vrijeđanje, kritiziranje, naređivanje i zahtijevanje podređenosti, udaranje, čupanje;
- Neizravno je teže uočljivo, sklonije su mu djevojčice, kao na primjer namjerno isključivanje djeteta iz grupnih igara, ogovaranje djeteta;

Nasilje se najčešće događa u školskim toaletima, na hodnicima i u ostalim prostorijama izvan kontrole odgojitelja i drugih odraslih osoba. Može se događati i u razredu, pred drugom djecom koja najčešće ne priskoče u pomoć žrtvi zbog nezainteresiranosti, straha ili nedostatka suosjećanja (<http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>).

Kada govorimo o nasilju, govorimo i o prosocijalnom ponašanju. Prosocijalnim ponašanjem smatraju se postupci koje društvo smatra poželjnim i koje dijete mora usvojiti tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Prosocijalnom ponašanju suprotno je društveno neprihvatljivo ponašanje. Ovdje možemo govoriti o agresivnom ponašanju koje dovodi do nasilnog ponašanja. Djeca koja pribjegavaju tom stilu ponašanja, umjesto prosocijalnom ponašanju s pozitivnijim interpersonalnim vještinama, sklonija su razvoju antisocijalnoga i delinkventnog ponašanja (Zloković, 2004.). Djeca preko agresivnosti šalju signale koje odgojitelj mora prepoznati i razumjeti kako bi mogao reagirati na odgovarajući način i kako bi mogao pomoći djetetu. Agresivnost je sastavni dio vrtićke dobi, kao što je sastavni dio u svakoj drugoj životnoj dobi. Odgojitelj, kao i odrasli s kojima je dijete svakodnevno u doticaju, su modeli koje dijete najčešće oponaša. Slijedom navedenoga, dječji vrtić treba biti utočište koje pruža sigurnost i zaštitu, mjesto koje nadopunjuje obitelj kada je riječ o stjecanju

iskustva, ali on mora pružiti priliku za uspostavljanje kontakata s odraslima i drugom djecom (<http://blog.dnevnik.hr/protivnasilja/2009/04/1625877152/agresivnost-u-djecjem-vrticu.html>).

## **2.1. Oblici nasilja**

Nasilje među djecom može se podijeliti u dva glavna oblika: fizičko i verbalno.

1. Fizičko nasilje: najuočljiviji oblik i podrazumijeva negativne postupke koje neko dijete vrši nad drugim primjenom fizičke sile nad samim djetetom;
2. Verbalno nasilje: najčešće prati fizičko i podrazumijeva vrijeđanje, širenje glasina, stalno zadirkivanje, ismijavanje.

U navedenim oblicima mogu se izdvojiti četiri podvrste:

- Emocionalno nasilje koje uključuje namjerno isključivanje žrtve iz zajedničkih aktivnosti te ignoriranje;
- Seksualno nasilje koje uključuje neželjeni fizički kontakt i uvredljive komentare;
- Kulturalno nasilje koje uključuje vrijeđanje na nacionalnoj, religijskoj ili rasnoj osnovi;
- Ekonomsko nasilje koje uključuje krađu i iznuđivanje novca ili stvari ([http://www.tic-za-djecu.hr/index.php?option=com\\_content&view=article&id=10:nasilje-meu-djecom&catid=4:za-roditelje&Itemid=19](http://www.tic-za-djecu.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=10:nasilje-meu-djecom&catid=4:za-roditelje&Itemid=19)).

## **2.2. Kako prepoznati nasilnika**

Glavno obilježje nasilničkog ponašanja kod djeteta je njegova agresivnost prema vršnjacima. Ovakva djeca su često agresivna i prema odraslima, odgojiteljima i roditeljima. Općenito imaju pozitivniji stav prema nasilju nego druga djeca. Karakterizira ih impulzivnost i potreba za dominacijom i kontrolom te imaju vrlo malo suosjećanja prema žrtvama nasilja (Sindik, Zrnić, 2015.). Postoje osobine obitelji i djeteta koje utječu na razvoj nasilnog ponašanja, kao i osobine škola koje mogu poticati ili sprečavati pojavu nasilja. Za zdrav razvoj djeteta vrlo su važna iskustva u obitelji (<http://www.poliklinikadjeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>).

Jednostavnim mehanizmima socijalnog učenja dijete može usvojiti agresivne načine ponašanja od svojih roditelja, u obiteljima gdje dominira nasilan oblik komunikacije, a nerijetko su djeca poticana na takvo ponašanje i izvan obiteljskog okruženja. U skladu s tim jedan preduvjet nasilničkom ponašanju je svjedočenje nasilju u obitelji, ali i iskustvo vlastite zlostavljanosti u obitelji. Prema teorijama socijalnog učenja u takvim situacijama prisutna su dva procesa. Roditelji služe svojoj djeci kao modeli agresivna ponašanja te imaju odnos s djecom koji izaziva i podržava agresivnu komunikaciju (Flander, Durman Marijanović, Ćorić Špoljar, 2005.).

Počinitelji nasilja imaju lošije psihosocijalno funkcioniranje u odnosu na ostalu djecu. Imaju poteškoće u prilagodbi, manje potpore od odgojitelja te ih procjenjuju kao „teže” pojedince u skupini. Djeca koja čine nasilje emocionalno su nezrelija, imaju poteškoća u uspostavljanju i održavanju intimnih odnosa, manje su empatična, imaju česte promjene raspoloženja, nedosljedna su, lako se razljute, impulzivnija su i nemaju osjećaj krivnje ili grižnje savjesti. Postoje razlike između dječaka nasilnika i djevojčice nasilnika. Dječaci su češće počinitelji direktnih oblika nasilnog ponašanja, dok djevojčice učestalije koriste relacijsku agresiju (ponašanje kojim se nastoji naškoditi drugima tako da se uništavaju prijateljstva ili prihvaćenost u skupini) i indirektno zlostavljanje. Nazivanje pogrdnim imenima i socijalno isključivanje oblici su zlostavljanja koji su česti i kod dječaka i kod djevojčica. Sudjelovanje u nasilju može biti povezano s pripadnošću određenim socijalnim grupama ili kategorijama. Utjecaj ostale djece, osobito bliskih prijatelja, u određenim trenucima može biti presudan za to hoće li doći do zlostavljanja ili ne. Pri tome se misli na odobravanje prijatelja koje je puno važnije nego odobravanje roditelja. Nedostatak pozitivnog odraslog modela, nesigurno susjedstvo, malo ili nimalo vremena provedenog uz odrasle osobe u blizini, kao i negativan utjecaj druge djece, također predstavljaju čimbenike rizika za nasilno ponašanje (Sesar, 2010.). Možemo spomenuti i školu ili dječji vrtić gdje se također, može pojaviti nasilno ponašanje. Nedostatak bliskosti, osjećaja prihvaćenosti svih učenika te međusobnog poštovanja između nastavnika i učenika ili odgojitelja i djeteta, dovode do nasilničkog ponašanja. Nereagiranje odgojitelja i stručnih suradnika na agresivna ponašanja djeteta samo olakšavaju nasilnim učenicima da budu agresivni i zastrašuju drugu djecu (<http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>). Kada su djeca neomiljena i odbačena od strane vršnjačke grupe (dvije ili više osoba u uzajamno zavisnim odnosima, odnosno ponašanje jednog utječe na ponašanje drugog, obično iste dobi) često su natprosječno agresivna i imaju deficit kognitivnih i socijalnih vještina u ophođenju s drugima.



Agresivni dječaci u socijalnoj situaciji pridaju značajno veću vrijednost socijalnim ciljevima kao što su dominacija i osveta, a mnogo manje im znači zajedništvo s drugima (Buljan Flander, Durman Marijanović, Ćorić Špoljar, 2005.).

Znakovi nasilničkog ponašanja kod male djece i preškolske djece mogu biti:

- napadi bijesa koji traju dulje od 15 minuta i ne može ih nitko smiriti (roditelji, članovi obitelji...) pa im na kraju "popuste";
- ispadi agresije često bez razloga;
- impulzivni su, neustrašivi i energični;
- konstantno odbijaju pravila i poslušnost odraslima;
- često gledaju nasilje na televiziji, uživaju u nasilnim temama ili su zlobni prema vršnjacima (<http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>).

### **2.3. Žrtve nasilništva**

Kada je dijete učestalo i trajno izloženo negativnim postupcima od strane jednog djeteta ili više djece, možemo reći da je žrtva nasilništva. Pod negativnim postupcima podrazumijeva se djelovanje pojedinca kada on namjerno zadaje ili nastoji zadati ozljedu ili bilo kakvu neugodnost drugom pojedincu (Sesar, 2010.). Žrtva može biti bilo koje dijete, ali skupinu najrizičnijih čini novo dijete u razredu, nadareno dijete, mirno i ljubazno dijete, dijete koje ima dobar odnos s odgojiteljima, dijete nižeg socioekonomskog statusa, dijete iz druge etničke skupine i dijete s posebnim potrebama (Buljan-Flander, Ćosić, 2004.). Dijete koje je izloženo nasilju teško se brani i donekle je bespomoćno u odnosu prema onome tko se nasilno ponaša. Djeca koja doživljavaju nasilje imaju nisko samopouzdanje i samopoštovanje, pasivna su i mogu okrivljavati sebe za nastalu situaciju. Njihove socijalne vještine lošije su u odnosu na drugu djecu, usamljenija su. Žrtve su uglavnom u jednakoj mjeri i dječaci i djevojčice, a u tjelesnom izgledu uočava se krhka građa i niži rast (Sesar, 2010.).

### **2.4. Uloga odgojitelja u prevenciji nasilja**

U odgojim ustanovama nasilje se pojavljuje u rasponu od vrtića do srednje škole i dalje. Preventivne prosocijalne strategije s obzirom na probleme nasilja uglavnom se

usmjeravaju na podučavanje djece odgovarajućim metodama rješavanja konflikata (Zloković, 2004.). Nenasilno rješavanje sukoba obuhvaća širok raspon sadržaja, od onih vezanih uz odnose među pojedincima i grupama u neposrednoj okolini djeteta, upoznavanje ljudskih prava i sloboda, pa do međunarodnog razumijevanja i slobode (Ajduković, Pečnik, 1993.).

Rješavanje konflikata, izražavanje mišljenja o rješenju i miroljubiva škola tri su uvriježena pristupa prosocijalnim strategijama. Programi sprječavanja nasilja među djecom pozivaju odgojitelje na intervenciju kada uoče da sukob među djecom nije stvar rasprave ili „uobičajenog sukoba“, već da jedno dijete ili više njih manipulira drugim djetetom, zlostavlja ga ili ga prisiljava na nešto što dijete „žrtva“ ne želi. U odgojno-obrazovnim ustanovama aktivnosti usmjerene na prevenciju nasilja uglavnom imaju temeljne ciljeve koji teže smanjivanju agresivnog ponašanja, razumijevanju i poučavanju o sadržaju i oblicima nasilja, postavljanju pravila i sustava za brzo i dosljedno prepoznavanje i reagiranje na nasilje, modeliranju vrijednosti i načela nenasilnih rješenja konflikata. Nova perspektiva u tretmanu i intervenciji nasilja zahtjeva i različite metode u prevenciji nasilja. Uglavnom se primjenjuju multidimenzionalni pristupi i interaktivne tehnike učenja. U dječjem vrtiću to podrazumijeva pričanje priča i igranje uloga korištenjem lutaka ili kazališne produkcije, uvježbavanje prihvatljivih ponašanja, primjenu tehnike crteža i promatranja slika, verbalne instrukcije i savjete kako se snaći u nekim situacijama. S obzirom na važnost uloge roditelja i odgojitelja u životu djeteta važna je suradnja. Bitno je educirati roditelje o oblicima nasilja, uzrocima i posljedicama nasilja te mogućnostima prevencije nasilja u obitelji i među vršnjacima. Edukacije se mogu provoditi na roditeljskim sastancima, radionicama za roditelje, davanjem individualnih informacija. (Zloković, 2004.). Također, napominje se kako je za sprječavanje pojave nasilja među djecom u dječjem vrtiću važno ostvariti dobru komunikaciju odgojitelja, stručnih suradnika, roditelja i djece, izbjegavati stereotipe vezane uz spolove, izbjegavati poticanje natjecateljskog ponašanja među djecom, organizirati radionice socijalnih vještina, samopouzdanja, kvalitetne komunikacije, rješavanje konflikata i problema, pohvaliti pozitivno, suosjećajno, prijateljsko ponašanje i pružanje potpore, osmisлити grupe i aktivnosti kojima bi se povučenijsa djeca izvukla iz socijalne izolacije (<http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>).

### 3. TOLERANCIJA

Naziv tolerancija nastao je iz latinskog glagola *tolerare*, koji znači “trpjeti“, podnositi (Krizmanić, Kolesarić, 2003.). Tolerancija je stav prema kojem u zajedničkom životu valja otpjeti štetu što ju pojedincu ili grupi nanose drugi pojedinci ili grupe djelovanjem ili iskazanim mišljenjem i, u ime viših svrha zajedničkog življenja, odustati od inače bliskijeg nasilnog onemogućavanja štetočiniteljskog mišljenja ili djelovanja. Trpeljiv (tolerantan) može biti samo onaj pojedinac, grupa ili zajednica koji nije prinuđen podnositi štetu koju mu nanosi mišljenje ili djelovanje različito od njegova, nego ima moć da slobodnom odlukom odustane od primjene sile protiv takva mišljenja ili djelovanja (Prpić, Puhovski, Uzelac, 1990.).

Tolerancija je poštovanje, prihvaćanje i uvažavanje bogatstva različitosti u našim svjetskim kulturama, naša forma izražavanja i način da budemo ljudi. Zasnovana je na znanju, otvorenosti, komunikaciji i slobodi mišljenja, savjesti i uvjerenju. Toleranciju najčešće možemo definirati kao oblik ponašanja koji dopušta postojanje različitosti u nizu svakodnevnih navika i ponašanja, izgledu, porijeklu, socijalnom statusu, obrazovanju, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti itd. (Skelac, 2009.). Za neke posebno neugodne okolne čimbenike ili neugodne pojave kojima smo često izloženi koriste se i posebni nazivi:

- Tolerancija nejasnoće – sposobnost podnošenja nejasnoća, nedorečenosti neke situacije ili podražaja;
- Tolerancija anksioznosti – anksioznost (tjeskoba), kao još jedna neugodna pojava, zahtijeva određenu sposobnost tolerancije koja se odnosi na opseg u kojem se pojedinac može manje više nositi sa situacijama koje izazivaju anksioznost;
- Tolerancija na frustraciju – odnosi se na sposobnost odgađanja gratifikacije ili sposobnost zadržavanja kontrole nad vlastitim ponašanjem usprkos onemogućenom postizanju odabranog cilja;
- Tolerancija rizika – neki ljudi u stanju su podnositi visoko rizične situacije, dok to drugi ne mogu ili ne žele;
- Socijalna tolerancija – uključuje podnošenje nečeg ili nekog neugodnog, odbojnog, različitog, ili čak neprihvatljivog (Krizmanić, Kolesarić, 2003.).

Možemo zaključiti da biti tolerantan znači prihvaćanje svake osobe koja je „različita“ od nas samih. Pod pojmom prihvaćanja, osvrćemo se na to da svatko ima pravo izraziti svoje mišljenje te svatko ima pravo na slobodu bez obzira na to je li tuđe mišljenje jednako ili različito.

Nadalje, slobodnim čovjekom smatra se osoba koja raspolaže samom sobom, koja živi radi sebe, a ne radi drugih (Prpić, Puhovski, Uzelac, 1990.). Važnost tolerancije ili snošljivosti je nešto što inspirira na razmišljanje. Sustav vrijednosti je izrazito važan za svakog pojedinca i društvo u cjelini, a vrijednosti i toleranciju stječemo od rane mladosti. Toleranciju nije nužno gledati kao vrlinu, nego jednostavno kao pridržavanje pravila ponašanja koje se sastoji u tome da se svakom dade sloboda na njegovo mišljenje i na izražavanje toga mišljenja i onda kada s njim ne dijelimo to mišljenje (Krizmanić, Kolesarić, 2003.). Nadalje, možemo navesti sedam argumenata u prilog toleranciji:

1. Argument slobode: sloboda je jedna od najvećih vrijednosti. Poštivanje slobode očituje se u nesuprotstavljanju tuđim uvjerenjima, postupcima ili načinu života koji može biti drukčiji od našeg;
2. Argument raznovrsnosti: raznovrsnost je sama po sebi nešto vrijedno i omogućuje nam mogućnost izbora;
3. Argument svijesti o vlastitoj pogrešivosti: prihvaćajući mogućnost da možda pogrešno mislimo ili radimo, imamo priliku čuti druge, uvidjeti pogrešku i tako se približiti istini;
4. Argument društvenog progresa: oni ljudi koji omogućavaju znanstveni, društveni, kulturni i tehnološki napredak ljudske zajednice uvijek su morali biti daroviti i originalni pojedinci. Oni mogu djelovati samo u ozračju tolerancije i pluralizma;
5. Argument nedjelotvornosti netolerantnosti: povijest nam govori da nesnošljivost, nametnuto jednomymlje, cenzura i progoni nisu imali smisla u društvenom razvitku;
6. Argument „zlatnog pravila“: „Ne čini drugima ono što ne želiš da oni tebi čine.“ Pravilo koje zauzima središnje mjesto u vjerskoj i moralnoj kulturi;
7. Argument nenasilnog i racionalnog rješavanja društvenih problema (Skelac, 2009.).

### **3.1. Tolerancija kroz stoljeća**

Rasprava o toleranciji vezana je za religiju – područje čiji su razvoj oduvijek pratile podjele i sektaštvo, a prema tome i pojave netolerancije i nasilja. U zapadnom svijetu to je područje bilo bitno određeno kršćanstvom koje, premda temeljeno na Kristovu nauku prožeto idejom o univerzalnoj ljubavi, razumijevanju i poštivanju svakog oblika različitosti, nije

pokazalo dužnu tolerantnost prema poganskim kultovima, takozvanim herezama i drugim religijama (Trimarchi, Papeschi, 1995.). U mnogim se gradovima tolerancija poštivala kao „vrlina“. Veliki su gradovi, od antičkog razdoblja, preko srednjeg i novog vijeka, do suvremenog doba, oduvijek bili mjesta u koja su se sklanjali nevjernici i prognanici. Tijekom prošlosti bilo je doneseno više uredaba o vjerskoj toleranciji. Edikt iz 311. godine u Nikomediji je proglasio rimski car Galerije. Njime je dao oprost kršćanima koji se nisu pokoravali drevnim običajima. Nakon njega slijedi *Milanski edikt* iz 313. godine, koji su zajednički proglasili Konstantin I. Veliki, tetarh Zapada, i Licinije, tetarh Istoka. Njime je službeno označen završetak progona u Rimskom Carstvu. Za povijest tolerancije na crkvenom planu osobito značenje ima *Augsburški vjerski mir* iz 1555. godine. Njime su službeno završeni vjerski progoni (Bertoša, 2014.).

Netolerancija se širila Europom tijekom čitavog srednjeg vijeka i renesanse, kako kroz vjerske ratove tako i kroz međudržavne sukobe iz kojih vjera nije bila isključena (npr. *Tridesetogodišnji rat*). S povijesnog stajališta netolerancija pripada starijem, a sloboda novijem dobu. Mijenjaju se vjerska uvjerenja, politička uređenja, ali netolerantan sustav koji uspostavlja katolička crkva inkvizicijom ostaje nepromijenjen pravdajući se tomističkim „zajedničkim dobrom“. Danas je sve to prevladano *Deklaracijom o ljudskim pravima* i ništa više nije moguće mijenjati u obranu nekad neprijepornih načela. Ljudska prava zauzimaju primarno mjesto, a njihovo je poštivanje postalo temeljem bilo kakvog vjerskog ili političkog djelovanja. Do ovog stupnja razvoja nije se došlo mirnim putem niti odjednom. Tome su pridonijeli filozofi i teolozi svojim misaonim radom. Od poimanja tolerancije kao podnošenja neizbježnog većeg zla pošlo se preko onoga o uzajamnosti i Voltaireova libertinskog poimanja, po kojemu je tolerancija građanska vrlina koju valja širiti jer je jedina koja može svima osigurati dobrobit i uljudenost (Trimarchi, Papeschi, 1995.).

### **3.2. Netolerancija**

„Problem tolerancije javlja se samo tamo gdje ima netolerancije.“ (Trimarchi, Papeschi, 1995.). Ne mogu se svi činovi tolerancije opravdati, niti je svaki čin netolerancije bez opravdanja. Važno je znati da svaki oblik nasilja proizlazi iz netolerancije. Netolerantno ponašanje prepoznaje se kroz vrijeđanje, izrugivanje, prijetnje, nasilje, progon koje prati neverbalno izražavanje kao što su: ljutit pogled, mrštenje, hladan ton glasa, različite geste. Na

toleranciju poseban utjecaj imaju stereotipi i predrasude. Sterotipi ljude čine slijepima na razlike među ljudima i mogu otežavati prilagođavanje, a njihova zlouporaba može nanijeti zlo i nepravdu mnogim ljudima. S druge strane, predrasude uključuju *a priori* sudove o drugim ljudima koji se na neki način razlikuju od drugih. Osvještavanje predrasuda i stereotipa može pridonijeti razjašnjavanju pojmova „razlike“, „različitosti“ i „jedinstvenosti“, a to može potaknuti razumijevanje netočnosti stereotipa i predrasuda (Skelac, 2009.).

### **3.3. Uloga odgojitelja u učenju i poticanju tolerancije**

Odgojitelj može na razne načine u djeci razvijati međukulturne sposobnosti. Prihvatanjem različitih ljudi, uključivanjem djece različitih kultura u program, proučavanjem različitih običaja, učenjem mirnog načina rješavanja sukoba, odgojitelj može djeci poslužiti kao dobar model ponašanja. Također, izbjegavanjem negativnih komentara odgojitelj pruža djeci dobar primjer kako se treba odnositi prema ljudima koji su drugačiji od njih. Svaki odgojitelj bi trebao preispitati svoje predrasude i ukoliko ih ima, promijeniti kako se iste ne bi prenijele na djecu (Kirsten, Hansen, Kaufman, Saifer, 1996.). Djeca se prvo uče tolerantnom ponašanju u obitelji, promatranjem ponašanja vlastitih roditelja, zatim postupno uključuju i druge ljude, stvari i ideje izvan obitelji. Najčešći način poučavanja je po modelu. Od najranijeg djetinjstva djeca imitiraju ponašanja svojih roditelja i ostalih članova obitelji, zatim od svojih odgojitelja u dječjem vrtiću i nastavnika u školi. Postoje tri aspekta na kojima može i treba počivati poučavanje koji su međusobno povezani i prožeti:

- Prvi aspekt: svako dijete ima pravo znati narav i porijeklo vrijednosti koje ga se tiču;
- Drugi aspekt: kod svakog djeteta treba razvijati sposobnost uživljanja u navedene vrijednosti ili njihovog prihvatanja kao svojih vlastitih;
- Treći aspekt: ohrabriti svako dijete pri usvajanju valjanih vrijednosti (Skelac, 2009.).

Odgojitelji podnose različita ponašanja djece u grupi te uglavnom često primjećuju prihvatljiva, odnosno neprihvatljiva ponašanja koja se događaju među djecom. Djeci možemo na pojednostavljen način pojasniti pojam različitosti, na primjer kroz igru ili radionice. Uz navedeni primjer pojam različitosti može se poučavati i na igračkama kojima se svatko od djece igra. Odgojitelji imaju slobodu biti kreativni, ali je važno procijeniti što je djeci

jednostavno za shvatiti (<http://www.istrazime.com/skolska-psihologija/kako-kod-ucenika-razvijati-toleranciju/>). Kako bi odgojitelj poučavao toleranciju, treba biti tolerantno osviješten. Odgojitelj bi u poučavanje tolerancije trebao uključiti i roditelje, što se može učiniti posredno i neposredno. Posredno uključivanje roditelja moguće je preko slikovnica i dječjih knjiga koje propagiraju toleranciju. Neposredno uključivanje roditelja moguće je na roditeljskim sastancima (Krizmanić, Kolesarić, 2003.). Da bi odgojitelj bio u stanju udovoljiti zahtjevima učenja i poučavanja tolerantnog ponašanja, potrebno je da stalno uči, da primjenjuje nove stručne spoznaje uz stalno vrednovanje rezultata, prije svega u smislu procjene kvalitete odgojno-obrazovnog procesa i razvojnih postignuća djece. Također, poželjno je i surađivanje, osim s roditeljima, sa stručnim suradnicima – psiholog, pedagog, ravnatelj (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.).

Spomenula bih i nekoliko savjeta za roditelje kako bi bili dobar primjer djeci u poučavanju tolerancije što ističe Nessia Laniado (2009.), a mogu ih primijeniti i odgojitelji:

1. Istaknuti sličnosti i razlike – sposobnost primjećivanja razlika u ponašanju i stavovima unutar iste skupine značajka je koja razlikuje misao osobe bez predrasuda. U govoru je dobro koristiti tvrdnje koje ističu sličnosti ili razlike;
2. Izbjegavati uopćavanja – u rječniku izbaciti izraze poput svi, uvijek, nikada. Ukoliko ih koristimo velika je vjerojatnost da iskazujemo stereotipno mišljenje;
3. Mišljenje treba biti motivirano – umjesto da kažemo: Sve su djevojčice danas lijene, ograničimo svoje kritike; Nekim djevojčicama kojima se danas ne da raditi propustit će zanimljiv dio sata! Ako imamo potrebu obavijestiti djecu o nekim nedostacima tijekom sata, sjetimo se upotpuniti sliku i pozitivnim mišljenjem;
4. Izbjegavati etiketiranje – jednom kada dijete etiketiramo uočavamo ponašanje koje odgovara danim osobinama;
5. Izmijeniti potvrde u pitanja – često djeca žele imati samo potvrde. Izdvajaju iz stvarnosti jedan dio koji postaje apsolutan;
6. Cijeniti različitosti - kod djeteta je bitno pobuditi interes prema nošnjama, tradiciji, umjetničkim djelima, izvedbama ili glazbi različitih naroda;
7. Poštivati svoju kulturu i tradiciju – što više poznajemo svoju kulturu, imat ćemo manji osjećaj odbojnosti prema drugima. Učenike treba upoznati s legendama, glazbom i umjetnošću tradicije;

### **3.4. Od tolerancije do prihvaćanja različitosti**

Poznavanje i prihvaćanje sebe nezaobilazan je uvjet za razumijevanje i prihvaćanje drugih. O odnosu sebe i drugih može se razmišljati na više načina, no dva su dominantna. Jedan pristup teži otkrivanju sličnosti, a drugi otkrivanju razlika. Najčešće spominjane razlike tiču se etniciteta, nacionalnosti, regionalne pripadnosti, tradicionalnosti, pripadništva svijetu mladih nasuprot svijetu odraslih, život na selu nasuprot života u gradu, zdravlja i invalidnosti i slično. Odgoj za toleranciju temelji se na učenju o jednakosti i osobnoj slobodi, ali i na razvijanju odgovornosti prema drugima, poštivanju drugih i njihovih prava, prihvaćanju različitosti i njegovanju demokratskih odnosa, što uključuje razvijanje solidarnosti s pojedincima i skupinama, naročito onima koji su ugroženi (Maleš, Milanović, Stričević, 2003.). Tolerancija prema različitostima znači prihvaćanje onih „drugih“ takvima kakvi jesu, zajedno sa svim njihovim individualnim razlikama koje ih čine drugačijima od svih ostalih ljudi. Kada spominjemo različitosti ili kada nam neke od tih različitosti smetaju, zaboravljamo da smo svi mi na neki način različiti (Krizmanić, Kolesarić, 2003.). Slijedom navedenoga, treba ostvarivati i odgoj djeteta, odnosno budućeg čovjeka, koji najprije uživa, a kasnije drugima osigurava ljudska prava, na dobrobit kojih svi moramo raditi (Trimarchi, Papeschi, 1995.).

## **4. PARTNERSTVO S RODITELJIMA**

U dječjem vrtiću roditelji djece zauzimaju posebno važno mjesto. Roditelji su nezaobilazni partneri stvaranja cjelovitih razumijevanja i znanja odraslih o djeci. Ravnopravni su sudionici odgoja i obrazovanja djece te glavni saveznici odgojitelja u ostvarenju cjelokupnog vrtićkog življenja (Slunjski, 2008.). Za razliku od prošlih vremena, kada su roditelji bili distancirani od škole, dječjeg vrtića, odgojitelja i nastavnika, ali i obrnuto, u današnjem suvremenom i sve više demokratskom društvu roditelji žele i mogu dati svoj doprinos u odgojno-obrazovnom procesu. Roditelji više ne propuštaju svu ulogu odgoja i obrazovanja unutar dječjeg vrtića, već stvaraju svoje vlastite zahtjeve i očekivanja prema odgojiteljima želeći tako uspostaviti partnerske odnose pomoću kojih će moći adekvatno kontrolirati i usmjeravati rast i razvoj vlastitog djeteta. Komunicirajući s roditeljima i uključujući ih u program i kurikulum može im se u velikoj mjeri pomoći da budu manje zabrinuti oko djetetova funkcioniranja u sustavu odgoja te upravo takvim načinom rada s roditeljima



ujedno se može razviti i partnerstvo s njima koje će koristiti ne samo roditeljima, već i odgojiteljima i djeci (Kosić, 2009.). Kvalitetna i recipročna komunikacija odgojiteljima i roditeljima omogućuje zajedničko razumijevanje djece koje nitko od njih ne bi mogao ostvariti sam bez udjela onoga drugoga. Dječji vrtić svakim svojim postupkom treba roditeljima slati poruku prihvaćanja, dobrodošlice i uvažavanja. Roditelji su u vrtiću uvijek dobrodošli, u koje god doba dana ili godine, koliko god njihovo dijete bilo staro, čime god se oni profesionalno bavili ili bilo što slično. Mogu promatrati djecu u aktivnostima i druženju s drugom djecom, sami se s djecom družiti i upoznati njihove prijatelje, razgledati njihove igračke, razgovarati s njihovim odgojiteljima i drugim roditeljima. Dojam djece da njihovi roditelji u vrtić nisu dobrodošli i da njihova prisutnost u njemu nije poželjna može nanijeti neprocjenjivu štetu ne samo prilagodbi djece na vrtić, nego i kvaliteti njihova cjelokupnog življenja i odrastanja u njemu (Slunjski, 2008.). Naime, u društvu i dalje postoji stereotip kako bi odgojitelji bili ti koji će znati sve odgovore i načine kako pomoći djetetu. Od njih se očekuje da ne traže pomoć roditelja jer se to smatra čak i određenom vrstom njihove slabosti i neznanja. Očekuje se da sami riješe sve situacije bez pomoći ostatka kolektiva i roditelja. Na isti način postoji i stereotip vezan za roditelje po kojem se, u nekim slučajevima, roditelji, koji zatraže pomoć odgojitelja ili izraze želju za većim i aktivnijim sudjelovanjem u nastavi izvedbi kurikula, smatraju kao pomalo gnjavatori i ometajući faktori u radu odgojitelja i djeteta. Kako bi partnerstvo između odgojitelja i roditelja bilo uspješno treba uzeti u obzir sljedeće:

- Težište rada stavljati na aktivnost (roditelja);
- U radu se nastavljati na ono što roditelji već znaju i primjenjuju;
- Jasno definirati ciljeve i očekivane rezultate;
- Jačati mogućnost rada u timu kako bi se roditelji poticali dijeliti svoja iskustva s drugima;
- Roditelju pružiti mogućnost izbora sadržaja, metoda, materijala;
- Roditelju osigurati osjećaj osobnog zadovoljstva i uspjeha.

U cilju ostvarenja partnerstva nije nužno da samo odgojitelji budu ti koji će pronaći adekvatan način komuniciranja i zbližavanja s roditeljima, već je od velike važnosti da i sami roditelji usavršavaju sebe i svoje znanje vezano za pedagošku kompetentnost jer tek tada, kada obje strane daju svoj doprinos, možemo govoriti o ostvarivanju obostranog i ravnopravnog partnerstva roditelja i odgojitelja (Kosić, 2009.).

Važno je napomenuti kako i raznovrsna dokumentacija također ima vrlo važnu ulogu u posredovanju procesa odgoja i učenja djece s roditeljima. Omogućuje im uvid u različite odgojno-obrazovne aktivnosti koje su se u vrtiću događale, a koje su važne za razumijevanje načina na koji dijete uči, kako izgrađuje svoje znanje i razumijevanje, kako upotrebljava pojedine materijale, kako s drugom djecom i odgajateljima surađuje, što ga zanima i slično. Navedena dokumentacija treba roditeljima biti svakodnevno dostupna. Posebno su vrijedne situacije u kojima dijete, uz pomoć dokumentacije, roditelju posreduje i prepričava aktivnosti u kojima je sudjelovalo, kakva je iskustva steklo i što su određena iskustva za njega značila. Dostupnost dokumentacije ovisi o cjelokupnoj organizaciji vrtića, a najviše o stavu odgojitelja naspram vrijednosti takvog povezivanja s roditeljima. Vrtićka druženja djece i roditelja mogu biti povezana s obilježavanjem određenih blagdana i praznika. Roditelji, zajedno s djecom i odgojiteljima, mogu biti uključeni i u izradu različitih didaktičkih igara. Takav oblik uključenosti roditeljima omogućuje bolje razumijevanje načina na koje dijete uči te mu daje različite ideje i mogućnosti za druženje s djetetom kod kuće (Slunjski, 2008.).

U okviru stvaranja partnerstva s roditeljima navode se tri različita modela mogućih odnosa između roditelja i odgojitelja:

1. Model stručnjaka – odgojitelj preuzima nadzor i donosi sve odluke, pridajući malo ili nimalo važnosti roditeljskim stajalištima i osjećajima;
2. Model premještanja – odgojitelj prihvata roditelja kao izvor informacija i pokušava ga obrazovati za pristup djetetu, ali zadržava nadzor nad donošenjem odluka;
3. Model korisnika – odgojitelj prihvata roditeljsko pravo na izbor i odlučivanje o odgoju vlastitog djeteta. Temelji ovog odnosa su umeđusobnom poštovanju i ravnoteži s obzirom na moć odlučivanja. Ovaj model je svakako najbolji za ostvarenje odgojiteljevog partnerstva s roditeljima, iako se u praksi još uvijek osjeća i utjecaj druga dva modela (Kosić, 2009.).

Slijedom navedenoga, možemo zaključiti kako je za djecu, ali i za roditelje i odgojitelje vrlo važno partnerstvo i obostrana suradnja kako bi djeci pružili što bolji napredak u odgoju i obrazovanju.

## 5. KREATIVNE RADIONICE ZA PROMICANJE MIRA I TOLERANCIJE

Cilj radionica i aktivnosti za promicanje mira je upoznavanje djece s načinima na koji mogu na miran način rješavati sukobe te poštivati svoja ali i tuđa prava.

- Radionice i aktivnosti za promicanje dječjih prava:
  - odgojitelji uz pomoć dječjih slikovnica i dostupne literature upoznaju djecu sa svojim pravima i pravima drugih;
  - uz dostupne materijale (bojice, flomastere, tempere, papir) svako dijete ima zadatak nacrtati jedno pravo po svom izboru;
  - uz dostupne slikovnice o dječjim pravima, djeca izabiru jedno ili više prava koje će nacrtati, a zatim prezentirati drugoj djeci te pojasniti zašto su nacrtali baš ta prava i što to za njih znači;
  - napraviti *memory* kartice sa dječjim pravima te djeca traže parove;
  - uz poticajna pitanja, s djecom razgovarati o tome što su naučila o dječjim pravima;
- Aktivnosti za prevenciju nasilja:
  - s djecom razgovarati o nasilju i nenasilju i upoznati ih s navedenim pojmovima;
  - aktivnost igranja uloga – odgojitelji uz pomoć lutke ili male lutkarske predstave mogu iscenirati sukob te rješavanje sukoba mirnim putem;
  - odgojitelji s djecom mogu napraviti društvenu igru „Čovječe ne ljuti se“ te djeca na taj način mogu naučiti kako pobjeđivati i gubiti bez svađe te poštivati svakoga sudionika bio pobjednik ili gubitnik;
- Aktivnosti za promicanje tolerancije;
  - djecu upoznati s pojmovima predrasude, različitosti, tolerancije, netolerancije uz priključljive materijale (knjige, slikovnice, slike);
  - kroz igru djeci se mogu pobliže pojasniti različitosti. Na primjer, igra u kojoj djeca mogu nacrtati dječaka i djevojčicu te opisivati kakav je dječak, a kakva je djevojčica;

- društvena igra koju djeca također, mogu igrati je da se podijele u dvije skupnine po bojama, ali da jedno ili dvoje djece imaju različitu boju (treću boju) te na taj način grupa djece može prihvatiti dijete u svoju grupu. Pri tome s djecom nakon igre treba porazgovrata o tome kako su se osjećali i što mogu napraviti kako bi se „odbačeno“ dijete bolje osjećalo.

## **6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA**

Cilj provedenog istraživanja, bio je utvrditi koliko su odgojitelji informirani o dječjim pravima, prevenciji nasilja i promicanju tolerancije te kako navedeno provode u dječjem vrtiću. Sudionici u ovom istraživanju bili su odgojitelji različite dobi i različitog radnog staža s područja Vukovara. Za potrebe ovog istraživanja odabran je namjerni uzorak kojim smo predvidjeli 29 ispitanika iz tri dječja vrtića.

Instrument istraživanja bio je anketni upitnik koji je anoniman te se sastoji od 14 pitanja otvorenog, zatvorenog te kombiniranog tipa. Vrijeme predviđeno za rješavanje ankete bilo je oko 15-ak minuta.

## **7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA**

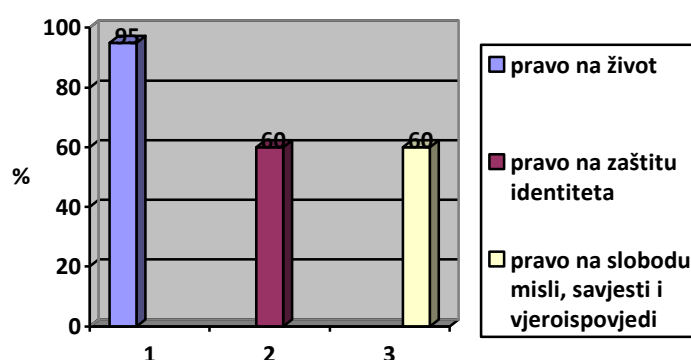
U istraživanju provedenom na području Vukovara, anketa je podijeljena na 29 odgojitelja od kojih se odazvalo 20 odgojitelja. Od toga deset (50,00 %) odgojitelja ima radni staž do deset godina, šest (30,00 %) odgojitelja do dvadeset godina radnog staža, a četiri (20,00 %) odgojitelja radni staž viši od dvadeset godina u struci. Svi odgojitelji ženskog su spola.

U prvom dijelu ankete odgojiteljima je postavljeno pitanje što podrazumijevaju pod pojmom dječjih prava. Dva (10,00 %) odgojitelja odgovorilo je da je to poštivanje deklaracije, jedanaest (55,00 %) da su za njih to primarne potrebe za život, odrastanje, ispunjenje potencijala i sudjelovanje u životu zajednice. Četiri (20,00 %) smatra da je to pravo na slobodu i sigurnost, a jedan (5,00 %) odgojitelj da su to samo njihova, odnosno dječja prava i dva (10,00 %) da je to pravo na izbor.

Na postavljeno pitanje s kojim su dokumentima o pravima djece više upoznati deset (50,00 %) odgojitelja upoznato je s *Konvencijom o pravima djeteta*, a i Maleš, Milanović,

Stričević (2003) napominju kako je to dokument koji je proizašao iz „Deklaracije o pravima djeteta“, šest (30,00 %) odgojitelja s *Konvencijom o pravima djeteta* i *Deklaracijom o pravima djeteta*, tri (15,00 %) odgojitelja s *Deklaracijom o pravima djeteta*, a jedan (5,00 %) odgojitelj nije upoznat niti s jedim dokumentom.

Kako bismo saznali koje dječje pravo smatraju najvažnijim na sljedeće pitanje devetnaest (95,00 %) odgojitelja odgovorilo je da je to pravo na život, dvanaest (60,00 %) odgojitelja pravo na zaštitu osobnog identiteta smatraju važnim a pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi dvanaest (60,00 %) odgojitelja smatraju manje važnim (*grafički prikaz 1.*)



**Grafički prikaz 1. Vrednovanje dječjih prava**

U sljedećem pitanju odgojitelji su trebali izraziti svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama oblikovano prema *Likertovoj skali sudova* s kojima su trebali ocijeniti svoju upoznatost s navedenim tvrdnjama, brojevima od 1 (nisam upoznat) do 5 (jako dobro sam upoznat).

TVRDNJA	RAZINA SUGLASJA				
	1	2	3	4	5
Dijete ima pravo na posebnu zaštitu ukoliko je izbjeglica	/	10,0 0 %	10,0 0 %	75,00 %	5,00 %
Dijete ima pravo na odgoj i obrazovanje	/	/	5,00 %	10,00 %	85,00 %
Dijete ima pravo na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju, kulturne i umjetničke aktivnosti	/	/	5,00 %	/	95,00 %

Dijete ima pravo na slobodu tražnja, primanja i davanja informacija	/	/	5,00 %	/	95,00 %
---	---	---	--------	---	---------

**Tablica 1.**

Iz tablice 1. vidljivo je kako je 75,00 % odgojitelja upoznato s dječjim pravom da dijete ima pravo na posebnu zaštitu ukoliko je izbjeglica. Odgojitelji su jako dobro upoznati s tim da dijete ima pravo na odgoj i obrazovanje, na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju, kulturne i umjetničke aktivnosti te na slobodu traženja, primanja i davanja informacija. Iz tablice možemo zaključiti da je većina odgojitelja upoznata s dječjim pravima, iako ne sa svim pravima.

U dijelu ankete povezanim s nasiljem, na pitanje što odgojitelji podrazumijevaju pod pojmom nasilje među djecom u predškolskoj ustanovi četiri (20,00 %) odgojitelja smatra da je to agresivno ponašanje, dvanaest (60,00 %) odgojitelja da je to verbalno i fizičko nasilje, čak jedan (5,00 %) odgojitelj smatra da je nasilje ugrožavanje dječje sigurnosti i slobode, a tri (15,00 %) odgojitelja smatra da je to konstantno zlostavljanje jednog djeteta. Iz navedenoga možemo zaključiti da odgojitelji smatraju da je nasilje podijeljeno na dva oblika: verbalno i fizičko, kako navode i autori Flander, Durman Marijanović i Ćorić Špoljar, 2005.

U svom dosadašnjem radu u dječjem vrtiću petnaest (75,00 %) odgojitelja susrelo se s djetetom koje je pokazivalo znakove nasilja prema drugom djetetu, dok se pet (25,00 %) odgojitelja nije susrelo s takvim djetetom ili znakovima nasilja. Ukoliko odgojitelji primjete u skupini da je neko dijete nasilno prema drugoj djeci deset (50,00 %) odgojitelja posavjetovalo bi se s roditeljima, pet (25,00 %) s psihologom, dva (10,00 %) s pedagogom dok bi se tri (15,00 %) odgojitelja posavjetovalo s radnom kolegicom ili defektologom.

Na pitanje surađuju li odgojitelji s roditeljima na prevenciji nasilja i zaštite odgojitelja devetnaest (95,00 %) odgojitelja surađuje s roditeljima dok je jedan (5,00 %) odgojitelj odgovorio da ne surađuje s roditeljima po navedenom pitanju.

Kada bi se dijete potužilo odgojitelju da ga druga djeca odbacuju u igri četiri (20,00 %) odgojitelja bi pokušala riješiti situaciju tako da porazgovaraju s obje strane, pet (25,00 %) odgojitelja bi pokušalo dijete približiti drugoj djeci zajedničkim igrama i aktivnostima poput dramske ili lutkarske predstave, a osam (40,00 %) odgojitelja bi porazgovaralo s cijelom

skupinom o opcijama koje bi razriješile situaciju dok bi dva (10,00 %) odgojitelja saslušala dijete, ohrabrila ga i potaknula na razmišljanje o nekom drugom pristupu prema drugoj djeci.

Kada govorimo o toleranciji, na postavljeno pitanje što znači za odgojitelje tolerancija deset (50,00 %) odgojitelja napisalo je da je za njih tolerancija poštivanje, prihvaćanje i uvažavanje tuđih ideja, stavova i načina života, dok je za preostale odgojitelje to prihvaćanje različitosti, uvažavanje tuđeg mišljenja i potreba i prihvaćanje djece bez obzira na izgled, sposobnosti i ponašanje.

Budući da odgojitelji smatraju da je tolerancija poštivanje i prihvaćanje različitosti dvanaest (60,00 %) odgojitelja smatra da je otvorenost najvažnija za prihvaćanje istoga dok su znanje i sloboda mišljenja, savjesti i uvjerenja manje važna.

U sljedećem pitanju odgojitelji su trebali izraziti svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama oblikovano prema *Likertovoj skali sudova* s kojima su trebali ocjeniti svoje slaganje s navedenim tvrdnjama, brojevima od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem).

TVRDNJE	RAZINA SUGLASJA				
	1	2	3	4	5
Ukoliko je dijete nasilno prema drugoj djeci, treba biti izuzeto iz odgojne skupine	40,00 %	25,00 %	35,00 %	/	/
Treba surađivati s roditeljima i drugim stručnim suradnicima	/	/	/	5,00 %	95,00 %
Treba poštovati tuđe mišljenje	/	/	/	50,00 %	50,00 %
Djetetu treba pojasniti što znači biti tolerantan	/	/	/	15,00 %	85,00 %

**Tablica 2.**

Iz tablice 2. možemo zaključiti da se osam (40,00 %) odgojitelja slaže da dijete koje je nasilno treba izuzeti iz odgojne skupine, a devetnaest (95,00 %) odgojitelja se u potpunosti slaže da treba surađivati s roditeljima i drugim stručnim suradnicima. Da treba poštovati tuđe mišljenje deset (50,00 %) odgojitelja se slaže, a isti broj se u potpunosti slaže s navedenim. Najveći broj odgojitelja (85,00 %) u potpunosti se slaže s time da djetetu treba pojasniti što znači biti tolerantan.

Na pitanje kakvo je mišljenje odgojitelja o integraciji djeteta različite kulture u odgojnoj skupini dvanaest (60,00 %) odgojitelja ima pozitivan stav te isto podržava. Tri (15,00 %) odgojitelja smatra da je potreban obostrani trud koji na kraju prelazi u obostrano zadovoljstvo, četiri (20,00 %) odgojitelja smatra da svaka kultura ima nešto iz čega možemo učiti dok jedan (5,00 %) odgojitelj smatra da dijete ima pravo na boravak u skupini ako prihvaća kulturu u kojoj boravi.



## ZAKLJUČAK

Uloga odgojitelja vidljiva je u odgojno-obrazovnom radu s djetetom, drugim stručnim suradnicima, a ponajviše s roditeljima. Odgojitelj u radu s djetetom treba biti upoznat s njegovim pravima kako ne bi dolazilo do povrede ili kršenja njegovih prava te kod pojave nasilja i agresivnosti, odgojitelj treba biti spreman pravovremeno i učinkovito reagirati. U današnje vrijeme u dječjem vrtiću sve više možemo vidjeti djecu različitih kultura, uvjerenja i vrijednosti te stoga odgojitelji trebaju biti tolerantni i osviješteni kako bi se djeca osjećala sigurno i zaštićeno u odgojnoj skupini.

U svom radu dotaknula sam se uloge odgojitelja u promicanju mira i tolerancije iz čega je proizašlo da je za promicanje mira potrebno poznavanje dječjih prava te njihovo provođenje kao i sprječavanje pojave nasilja i promicanja tolerantnog ponašanja. Svojim radom htjela sam istražiti koliko zapravo odgojitelji provode dječja prava i koliko se pridržavaju istih te da li kada i primjete znakove nasilja pokušavaju spriječiti isto i na koji način. Također, bilo je potrebno provjeriti da li su odgojitelji upoznati s tolerancijom i tolerantnim ponašanjem.

Nakon provedenog istraživanja i interpretacije rezultata došla sam do zaključka da su odgojitelji svjesni postojanja dječjih prava te da poznaju ista. S djecom prolaze kroz njihova prava te ih kroz razgovor i aktivnosti odgajaju tako da poštuju sebe i druge. Također, zaključila sam da kod pojave nasilnog ponašanja, odgojitelji interveniraju te razgovaraju s djecom ili savjet traže u drugih stručnih suradnika te zajednički, i s roditeljima, pokušavaju pronaći rješenje. U vezi tolerancije i tolerantnog ponašanja, mogu doći do zaključka da su odgojitelji tolerantne osobe te da prihvaćaju djecu u odgojnu skupinu bez obzira kojoj kulturi, vjeri ili rasi pripadaju. S drugom djecom uče o različitostima i uče ih tolerantnom ponašanju.

Mišljenja sam da su odgojitelji kompetentni u navedenim situacijama, te da su otvoreni za komunikaciju, kako s djecom, tako i s ostalima u zajednici što je vrlo bitno u odgojno-obrazovnom radu, a pogotovo za samu djecu.

## LITERATURA

1. Agresivnost u dječjem vrtiću, preuzeto 31.08.2016. s <http://blog.dnevnik.hr/protivnasilja/2009/04/1625877152/agresivnost-u-djecjem-vrticu.html>
2. Ajduković, M., Pečnik, N. (1993.), Nenasilno rješavanje sukoba, Alinea, Zagreb.
3. Bertoša, S. (2014.), O toleranciji kroz povijest, Tabula 12.
4. Buljan – Flander, G., Ćosić, I. 2004., Nasilje među djecom, Medix : specijalizirani medicinski dvomjesečnik, Vol.10 No.52.
5. Buljan Flander, G., Durman Marijanović, Z., Ćorić Špoljar, R. (2005.), Pojava nasilja među djecom s obzirom na spol, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, Zagreb.
6. Hansen, A. Kirsten, Kaufman i Saifer (1996). Odgoj za demokratsko društvo. Zagreb: „Mladi profesor“.
7. Kako kod učenika razvijati toleranciju, preuzeto 31.08.2016. s <http://www.istrazime.com/skolska-psihologija/kako-kod-ucenika-razvijati-toleranciju/>
8. Kopic, Ž., Korajac, V. (2010.), Djeca i djetinjstvo u dokumentima o pravima djece, Život i Škola, 24, 45 – 54.
9. Kosić, A. (2009.), Roditelji i nastavnici – partneri u unapređivanju odgojno – obrazovnog procesa u osnovnoj školi, Život i Škola, 22, 227 – 234.
10. Krizmanić, M., Kolesarić, V. (2003.), Tolerancija u svakidašnjem životu, Naklada Slap, Jastrebarsko.
11. Laniado, N. (2009), Ja se volim igrati s drugom djecom, Studio TIM, Rijeka
12. Prpić, I., Puhovski, Ž., Uzelac, M., (1990), Leksikon temeljnih pojmova politike, Školska knjiga, Zagreb.
13. Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I., (2003), Živjeti i učiti prava, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
14. Mlinarević, V., Marušić, K. (2005), Prava djeteta i njihovo oživotvorenje u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja, Život i škola, 14, 29 – 39, Osijek.
15. Nasilje među djecom, preuzeto 31.08.2016. s <http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/>

16. Nasilje među djecom, preuzeto 31.08.2016. s [http://www.tic-za-djecu.hr/index.php?option=com\\_content&view=article&id=10:nasilje-meu-djecom&catid=4:za-roditelje&Itemid=19](http://www.tic-za-djecu.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=10:nasilje-meu-djecom&catid=4:za-roditelje&Itemid=19)
17. Sindik, J., Zrnić, J. (2015), Nasilje djece nad članovima stručnih službi u dječjim vrtićima, Policija i sigurnost, Vol.24 No.4/2015.
18. Skelac, M. (2009.), Moj svijet tolerancije, Tempo, Đakovo.
19. Slunjski, E., Petrović – Sočo, B. (2011), Rekonceptualizacija kurikula ranog odgoja i građanske kompetencije djeteta, Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 13, 88 – 116, Zagreb.
20. Slunjski, E. (2008.), Dječji vrtić zajednica koja uči, mjesto dijaloga suradnje i zajedničkog učenja, Spektar Media, Zagreb.
21. Trimarchi, M., Papeschi, L. (1995.), Od tolerancije do prihvaćanja različitosti, Centar za istraživanje ljudskog razvoja, Rim.
22. Vejić, J. (2005), Poznavanje prava djeteta, Školski vjesnik, 54, 39 – 50, Split.
23. Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, (2008), Narodne novine br. 10/97 i 107/07, Hrvatski sabor.
24. Zloković, J. (2004.), Nasilje među vršnjacima – problem obitelji, škole i društva, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka.

## PRILOZI

### PRILOG 1: Anketni upitnik

Poštovani odgojitelji,

Zamolila bih Vas ako biste pristupili ovom anketnom ispitivanju kako bismo utvrdili koliko se u dječjem vrtiću provode dječja prava, prevencija nasilja i tolerancija. Pred Vama je anketa koja se sastoji od 14 pitanja. Anketa je anonimna tako da Vas molim da odgovarate na pitanja bez ustručavanja.

Zahvaljujem na suradnji.

SPOL: M    Ž

DOB: \_\_\_\_\_

GODINE RADA U STRUCI: \_\_\_\_\_

KOLIKO JE DJECE UPISANO U ODGOJNU SKUPINU: \_\_\_\_\_

1. Što podrazumijevate pod pojmom dječja prava?

\_\_\_\_\_

2. S kojim ste dokumentom o pravima djeteta više upoznati? (zaokružite)

- a) Konvencija o pravima djeteta
- b) Deklaracija o pravima djeteta
- c) Nijedan od navedenih
- d) Oba

3. Koje pravo djeteta biste Vi označili kao najvažnije (rangirajte od 1 – najvažnije do 3 – manje važno):

\_\_\_ Na život

\_\_\_ Na zaštitu osobnog identiteta

\_\_\_ Na slobodu misli, savjesti i vjeroispovjedi

4. Slijedeće tvrdnje označite na skali od 1 - 5

(1- Nisam upoznat, 2 – iznimno malo sam upoznat, 3- djelomično sam upoznat, 4 – upoznat sam, 5 – jako dobro sam upoznat)

TVRDNJA	RAZINA SUGLASJA
Dijete ima pravo na posebnu zaštitu ukoliko je izbjeglica	1 2 3 4 5
Dijete ima pravo na odgoj i obrazovanje	1 2 3 4 5
Dijete ima pravo na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju, kulturne i umjetničke aktivnosti	1 2 3 4 5
Dijete ima pravo na slobodu traženja, primanja i davanja informacija	1 2 3 4 5

5. Što podrazumijevate pod pojmom nasilja među djecom u predškolskoj ustanovi?

---

---

6. U svom dosadašnjem radu, jeste li se susreli s djetetom koje je pokazivalo znakove nasilja prema drugom djetetu? (zaokružite)

a) DA

b) NE

7. Ukoliko primjetite da je dijete nasilno prema drugoj djeci s kime ćete se prvo posavjetovati?

a) Roditelj

b) Psiholog

c) Pedagog

d) \_\_\_\_\_

8. Suradujete li s roditeljima na prevenciji nasilja i zaštite djeteta?

a) DA

b) NE

c) \_\_\_\_\_

9. Dolazi Vam dijete kako bi porazgovaralo s Vama o tome da ga druga djeca odbacuju u igri. Što biste učinili u toj situaciji?

---

---

---

10. Što za Vas znači tolerancija?

---

---

11. Na koji biste način djecu upoznali s time da je važno prihvaćanje različitog mišljenja?

---

---

12. Budući je tolerancija poštovanje i prihvaćanje različitosti, što biste označili kao najvažnije za prihvaćanje istoga (rangirajte od 1 – najvažnije do 3 – manje važno):

\_ znanje

\_ komunikacija

\_ sloboda mišljenja, savjesti i uvjerenja

\_ otvorenost

13. Sljedeće tvrdnje označite na skali od 1-5

(2- Uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – potpuno se slažem)

TVRDNJA	RAZINA SUGLASJA
Ukoliko je dijete nasilno prema drugoj djeci, treba biti izuzeto iz odgojne skupine	1 2 3 4 5
Treba surađivati s roditeljima i drugim stručnim suradnicima	1 2 3 4 5
Treba poštivati tuđe mišljenje	1 2 3 4 5
Djetetu treba pojasniti što znači biti tolerantan	1 2 3 4 5

14. Kakvo je Vaše mišljenje o integraciji djeteta različite kulture u odgojnoj skupini?

---

---

---